

Informace, dezinformace a informační etika III

16. 3. 2021

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

Pravda

Jsou pravdy, které mudřec všechněm lidem mluví,
jsou takové, jež šepce svému národu;
jsou takové, jež svěří přítelovi,
jsou takové, jichž nelze říci nikomu.

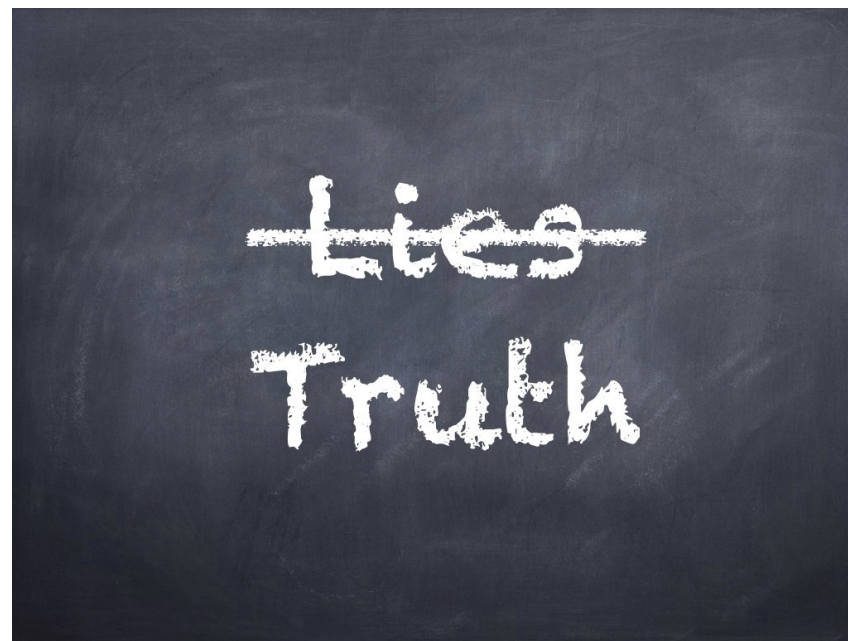
Jiná jest pravda jeptišky a jiná jest pravda hulánského
rytmistra; jiná je pravda hraběnky a jiná jejího voláka, t. j.
toho deputátníka, co jezdí s volima. Jiná jest pravda
Silvestra M. Braita, jiná je pravda P. Emiliána Soukupa,
jiná Josefa Floriana, jiná Jaroslava Durycha, jiná Otokara
Březiny, jiná pana továrníka Sáblíka, jiná hraběte
Harracha, jiná pana děkana Richarda Tenory, který mně
tyká jako cigánka tyká své vši - a nejsmutnější ze všech
pravda Jakuba Demla. Že mne zapře, že mne opustí,
opustí a zradí národ český, to mne ani nepřekvapuje, ale
že mi to učiní i národ německý, to mne děsí, neboť
národu, z něhož vyšel můj děd, přičítal jsem mnohem
vyšší inteligenci a daleko vyšší mravnost. (Jakub Deml,
Zapomenuté světlo)

A handwritten signature in black ink that reads "Jakub Deml". The signature is written in a cursive style with a large, stylized initial 'J'.

Pravda jako hodnota

- Pravda = shoda poznání a skutečnosti (korespondenční nebo adekvační pojetí pravdy)
- ostatní pojetí pravdy (konsenzuální, koherenční, pragmatické) korespondenční pojetí předpokládají
- pravda je hodnota, nikdo nechce být klamán, i když sám často klame (sv. Augustin)
- výjimku představují neškodné lži (white lies), otázkou je, zda jsou přípustné

Pravda jako hodnota II

- Poznání = základní dobro
- Umožňuje jednání
- Zakládá právo na informaci
- **Článek 17**
 - (1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.
 - (2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.
 - (3) Cenzura je nepřípustná.
 - (4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.
 - (5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Co je pravda?

- Jde o vlastnost něčemu připisovanou
- Pravidělec
- Praviditel

- Primární pravidělec
 - Jazykové entity: věty, typy vět, výpovědi, výroky
 - **Mentální entity:** soudy, přesvědčení, myšlenky
 - Abstraktní entity: např. propozice

Teorie pravdy

- Deflační
 - Redundanční
 - minimalismus
- Inflační
 - Korespondenční
 - Adekvační
 - Cabridgeská (Russel, Wittgenstein)
 - Oxfordská (Austin)
 - Sémantická (Tarski)
 - Nepřímá korespondence
 - Epistémické
 - Koherenční
 - Konsensuální
 - Pragmatická

Redundanční

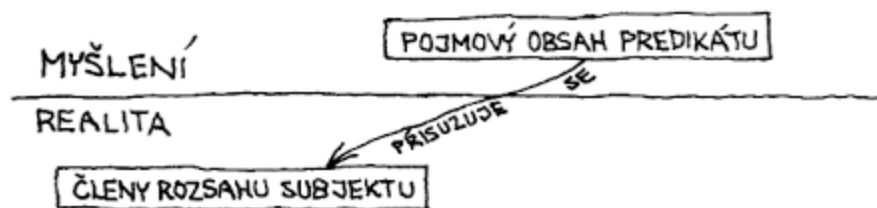
- Tvrzení
- „Je pravda, že Miloš Zeman je český prezident.“
- je totéž co
- „Miloš Zeman je český prezident.“
- Pravda je zbytečná.

Minimalistická

- Pravda je nekonečnou konjunkcí schématu
- Je pravda, že p , právě tehdy, když p .
- Pravda je triviální

Adekvační

- Pravda je shoda poznání a skutečnosti
- Je podmínkou existence poznání
- Pravidělec je soud, jehož prostřednictvím je propojeno myšlení se skutečností

Cambridgeská

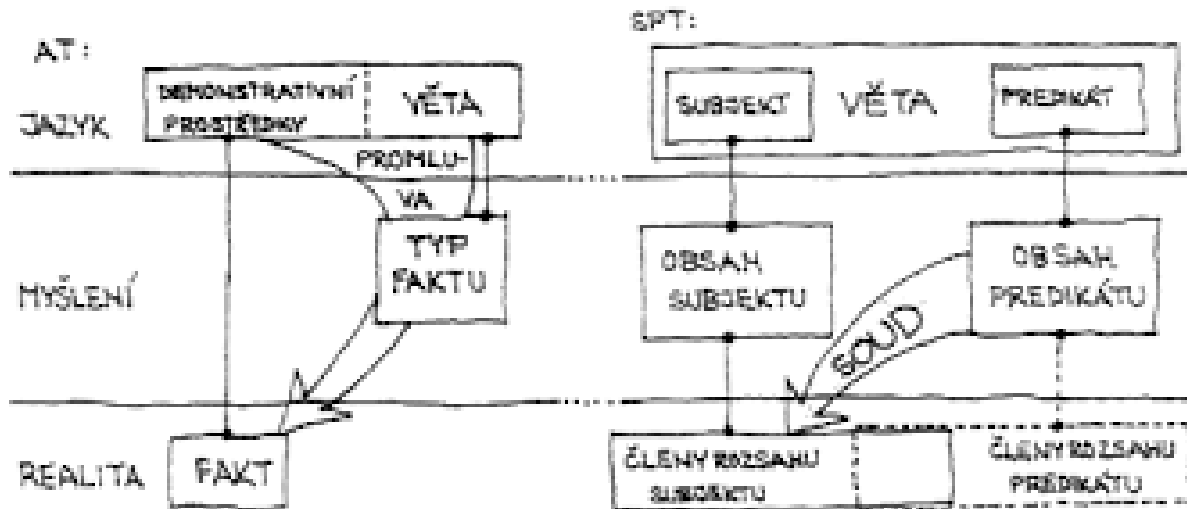
- Věta je izomorfní s faktem, fakty jsou postulovány jako entity mající se k větě jako objekty k termínu
- Odděluje poznání od reality, věty jsou obrázky, reprezentace faktů

Austin

- Výpověď se dělá prostřednictvím věty, která popisuje typ faktu, který je aplikován na konkrétní fakt

Podobnost Austinova modelu s adekvační teorií

Sémantická (Tarski)

- Věta „Sníh je bílý“ je pravdivá, právě když sníh je bílý.
- (T) x je pravdivá věta, právě když p .
- Definována zvlášť pro každý jazyk v metajazyce.

Nepřímá korespondence

- Věta je strukturálně izomorfní s konstrukcí faktu, který konstruuje fakt.
- Vztah věty a konstrukce – izomorfismus
- Vztah konstrukce faktu a faktu – není izomorfismus, fakt může být konstruován nekonečným množstvím konstrukcí

Epistémické

- **Koherenční** – přesvědčení je pravdivé, když náleží do koherenční množiny přesvědčení
- **Konsenzuální** – pravda je to, na čem se postupně lidé shodnou
- **Pragmatická** – pravda je to, čemu je užitečné věřit, potvrzuje se praxí, funkčností

- Jsou odděleny od poznání, skrytě obsahují korespondenční pojetí, používají se jako kritéria ve vědě